

KNIHY

TAJEMSTVÍ A MOUDROSTI

III

MIMOBIBLICKÉ
ŽIDOVSKÉ SPISY:
PSEUDEPIGRAFY

USPOŘÁDAL
ThDr. ZDENĚK SOUŠEK

VYŠEHRA
PRAHA
2013

NAKLADATELSTVÍ DĚKUJE ŽIDOVSKÉMU MUZEU V PRAZE ZA VSTRÍCNÝ PŘÍSTUP
PŘI POSKYTNUTÍ MATERIÁLŮ K REPRODUKCI

PRÁCE NA PŘEKLADU BYLA V ROCE 1998 FINANČNĚ PODPOŘENA
GRANTOVOU AGENTUROU UNIVERZITY KARLOVY

Na obálce a přebalu jsou použity detaily dvou pláštíků na Tóru
(Morava, 1735 a 1837) ze sbírek Židovského muzea v Praze

© ThDr. Zdeněk Soušek, PhDr. Renata Novotná, CSc., Mgr. Jiří Farský,
Dr. Vladimír Kajlík, PhD., Mgr. Lucie Kopecká, prof. ThDr. Petr Pokorný, DrSc.,
prof. PhDr. Stanislav Segert, PhDr. Josef Šimandl, 2013

ISBN 978-80-7429-360-3

O B S A H

Zkratky, znaky, vysvětlivky	9
Předmluva	13
TŘETÍ KNIHA MAKABEJSKÁ	
Úvod (<i>ThDr. Zdeněk Soušek</i>)	15
Text (z řečtiny), poznámky a odkazy (<i>Starozákonní překladatelská komise – SZPK</i>)	17
ČTVRTÁ KNIHA MAKABEJSKÁ	
Úvod (<i>ThDr. Zdeněk Soušek</i>)	34
Text (z řečtiny), poznámky a odkazy (<i>SZPK, upravil ThDr. Zdeněk Soušek</i>)	36
ZJEVENÍ ABRAHAMOVO	
Úvod (<i>Dr. Vladimír Kajlík, PhD.</i>)	61
Text (ze staroslověnštiny), poznámky a odkazy (<i>Dr. Vladimír Kajlík, PhD.</i>)	66
ZÁVĚŤ ABRAHAMOVA	
Úvod (<i>Mgr. Jiří Farský</i>)	86
Text (z řečtiny), poznámky a odkazy (<i>Mgr. Jiří Farský</i>)	90
NANEBEVZETÍ MOJŽÍŠOVO	
Úvod (<i>PhDr. Josef Šimandl</i>)	136
Text (z latiny) a poznámky (<i>PhDr. Josef Šimandl</i>)	141
Odkazy (<i>ThDr. Zdeněk Soušek</i>)	141

MODLITBA MENAŠEHO

Úvod	(<i>ThDr. Zdeněk Soušek</i>)	152
Text (z řečtiny), poznámky a odkazy (SZPK)		154

ÓDY ŠALOMOUNOVY

Úvod	(<i>prof. PhDr. Stanislav Segert</i>)	156
Text (ze syrštiny) a poznámky	(<i>prof. PhDr. Stanislav Segert</i>)	160
	<i>básnická úprava PhDr. Renata Novotná, CSc.</i>)	
Odkazy	(<i>ThDr. Zdeněk Soušek</i>)	160

SYRSKÉ ŽALMY

Úvod	(<i>prof. PhDr. Stanislav Segert</i>)	202
Text (ze syrštiny) a poznámky	(<i>prof. PhDr. Stanislav Segert</i>)	204
	<i>básnická úprava PhDr. Renata Blatná, CSc.</i>)	

JOSEF A ASENAT

Úvod	(<i>prof. ThDr. Petr Pokorný, DrSc.</i>)	210
Text (z řečtiny)	(<i>Mgr. Lucie Kopecká</i>)	216

ZKRATKY A ZNAKY

1. STARÝ ZÁKON

Gn	– 1. Mojžíšova (Genesis)	Kaz	– Kazatel
Ex	– 2. Mojžíšova (Exodus)	Pís	– Píseň písní
Lv	– 3. Mojžíšova (Leviticus)	Iz	– Izajáš
Nu	– 4. Mojžíšova (Numeri)	Jr	– Jeremjáš
Dt	– 5. Mojžíšova (Deuteronomium)	Pl	– Pláč
Joz	– Jozue	Ez	– Ezechiel
Sd	– Soudců	Da	– Daniel
Rt	– Rút	Oz	– Ozeáš
1S	– 1. Samuelova	Jl	– Jóel
2S	– 2. Samuelova	Am	– Ámos
1Kr	– 1. Královská	Abd	– Abdijáš
2Kr	– 2. Královská	Jon	– Jonáš
1Pa	– 1. Paralipomenon	Mi	– Micheáš
2Pa	– 2. Paralipomenon	Na	– Nahum
Ezd	– Ezdráš	Abk	– Abakuk
Neh	– Nehemjáš	Sf	– Sofonjáš
Est	– Ester	Ag	– Ageus
Jb	– Jób	Za	– Zacharjáš
Ž	– Žalmy	Mal	– Malachiáš
Př	– Přísloví		

2. NOVÝ ZÁKON

Mt	– Matouš	1Tm	– 1. Timoteovi
Mk	– Marek	2Tm	– 2. Timoteovi
L	– Lukáš	Tt	– Titovi
J	– Jan	Fm	– Filemonovi
Sk	– Skutky apoštolské	Žd	– Židům
Ř	– Římanům	Jk	– Jakubova
1K	– 1. Korintským	1Pt	– 1. Petrova
2K	– 2. Korintským	2Pt	– 2. Petrova

Ga	– Galatským	1J	– 1. Janova
Ef	– Efezským	2J	– 2. Janova
Fp	– Filipským	3J	– 3. Janova
Ko	– Koloským	Ju	– Judova
1Te	– 1. Tesalonickým	Zj	– Zjevení Janovo
2Te	– 2. Tesalonickým		

3. KNIHY DEUTEROKANONICKÉ, APOKRYFNÍ A PSEUDEPIGRAFNÍ

Arst	– Aristeas	pDa	– přídavky k Da
1Bár (v ČEP: Bár)	– 1. Báruk	pEst	– přídavky k Est
2Bár	– 2. Báruk (Bárukova apokalypsa)	3Sib	– 3. Sibyllina
3Ezd	– 3. Ezdráš	4Sib	– 4. Sibyllina
4Ezd	– 4. Ezdráš	5Sib	– 5. Sibyllina
1Hen	– 1. Henoch (etiopský)	Sír	– Sírachovec
2Hen	– 2. Henoch (staroslověnský)	SkF	– Skutky Filipovy
JosAs	– Josef a Asenat	SKJ	– Skutky Janovy
Jub	– Jubilea	SKT	– Skutky Tomášovy
Júd	– Júdit	SŽ	– Syrské žalmy
1Mak	– 1. Makabejská	Tób	– Tóbit – Tóbijáš
2Mak	– 2. Makabejská	ZAbr	– Závěť Abrahamova A – delší recenze B – kratší recenze
3Mak	– 3. Makabejská	ZPatr	– Závěti patriarchů
4Mak	– 4. Makabejská	ZjAbr	– Zjevení Abrahamovo
Mdr	– Kniha moudrosti	ZjEl	– Zjevení Eljášovo
MIz	– Martyrium Izajášovo	ZjMojž	– Zjevení Mojžíšovo
MMen	– Modlitba Menašeho	ZjPavl	– Zjevení Pavlovo (Visio sancti Pauli)
MoJk	– Modlitba Jákovova	ŽŠal	– Žalmy Šalomounovy
NMojž	– Nanebevzetí Mojžíšovo	ŽAE	– Život Adama a Evy
ÓŠal	– Ódy Šalomounovy		

4. BIBLICKÉ TEXTY

H.	– hebrejský text (Biblia hebraica)
O'	– řecká Septuaginta
V	– latinská Vulgata
P	– syrská Pešitta
K	– Bible kralická
ČEP	– Český ekumenický překlad

5. RABÍNSKÉ SPISY

- JewEnc – The Jewish Encyclopédia, New Edition, New York, London
- PesR – Pesikta rabati
- R – Midraš raba (za zkratkou biblické knihy)
- rab.lit. – rabínská literatura
- T – Tosefta (dodatky k Mišně, zkratka před zkratkou knihy)

a) Mišna, Tosefta, Talmud

- Abot – Pirqé Abot (část traktátu Talmudu nazvaného Nezikin)
- AZ – Aboda zara (traktát Talmudu)
- Ber – Berachot (traktát Talmudu)
- BB – Baba batra (traktát Talmudu)
- BM – Baba mecia (traktát Talmudu)
- Chag – Chagiga (traktát Talmudu)
- Chul – Chulin (traktát Talmudu)
- Er – 'Erubin (traktát Talmudu)
- Joma – Joma (traktát Talmudu)
- Ket – Ketubót (traktát Talmudu)
- Meg – Megila (traktát Talmudu)
- Men – Menachót (traktát Talmudu)
- MQ – Moed qatan (traktát Talmudu)
- Pes – Pesachim (traktát Talmudu)
- Qid – Qidušin (traktát Talmudu)
- RH – Roš ha-šana (traktát Talmudu)
- Sanh – Sanhedrin (traktát Talmudu)
- Šab – Šabat (traktát Talmudu)
- Tan – Tanchuma-Jelamdenu
- TanB – Tanchuma-Jelamdenu, 2.recenze vydání:Buber

b) Midraše

- ARN – Abot de Rabi Natan/Avod de-rabi Natan
- GnR – Midraš ke knize Genesis
- ExR – Midraš ke knize Exodus
- LvR – Midraš ke knize Levitikus
- NuR – Midraš ke knize Numeri
- DtR – Midraš ke knize Deuteronomium (Debarim raba [38])
- MidŽ – Midraš k žalmům (Midraš Tehilim)
- PesR – Pesiqta rabati (Midraš)
- PetM – Petirat Moše (Midraš) [36]
- PRK – Pesiqta de Rab Kahana (Midraš)
- SHJ – Sefer ha Jašer (Midraš dle Joz 10,13),
- SifNu – Sifré Numri

6. RŮZNÉ SPISY

AntBibl	– Les Antiquités Bibliques	Ant.	– Antiquitates
Dion.Per.	– Dionisios Periégētēs	Bel.	– Bellum Judeorum
Fil.	– Filón Alexandrijský:	1KlemK	– Klement Římský, 1. list Korintským
	Abr. – De Abrahamo	Migr.Abr.	– De migratione Abrahami
	Leg.Gai. – De legatione	Vidédát	– Zákon proti zlým duchům (Avesta)
	Virt. – De virtutibus		
	Vit.Mos – Vita Mosis		
Jos.Fl.	– Josephus Flavius:		

7. OSTATNÍ ZKRATKY

ar.	– aramejsky	sg	– singulár (jednotné číslo)
cit.	– citováno podle	sr	– srovnej
dosl.	– doslova	SZ	– Starý zákon
et.	– etiopsky	sz	– starozákonní
h., hebr.	– hebrejsky	tj.	– to jest
fol.	– folium/list	tzv.	– tak zvaný
k.	– kapitola	v., vv.	– verš, verše
mj	– mimo jiné	var.	– varianta
n, nn	– následující verš, verše	vk	– výklad
NZ	– Nový zákon	zv.	– zvaný
nz	– novozákonní	:	– srovnej (v odkazech)
par.	– paralelní místa	::	– v protikladu k
pk	– překlad	=	– rovná se
pl	– plurál (množné číslo)	//	– paralela
pod.	– podobně	+	– přidáno
r.	– roku	–	– vynecháno
rkp	– rukopis, rukopisy	>	– přešlo v
ř.	– řecky	<	– vzniklo z
s., str.	– strana		

VYSVĚTLIVKY

kurzivou – jsou psány potřebné překladatelské doplňky
drobnými písmeny abecedy (^{abc...} –) jsou označovány poznámky, číslice označují verše
poznámky a odkazy jsou na konci kapitol nebo nadpisem uvedených oddílů

PŘEDMLUVA

V „Knihách tajemství a moudrosti“ jsme chtěli českého čtenáře seznámit s nejdůležitějšími židovskými pseudepigrafy, s knihami z doby mezizákonní a doby novozákonní, z nichž mnohé našly oblibu i v některých křesťanských kruzích prvních staletí, knihami, které jsou důležitou pomůckou k pochopení novozákonní doby, jejího duchovního a kulturního, ale i společenského ovzduší (bližší vysvětlení viz v předmluvě k I. svazku z r. 1995).

Do třetího, posledního, svazku jsme zařadili následující knihy:

Třetí kniha Makabejská, která vypráví o událostech zhruba o půl století před makabejským povstáním a podává legendu o vzniku svátků (obdobných svátkům purim), které slavili židé usazení v Egyptě.

Čtvrtá kniha Makabejská, traktát, kterým na podkladě stoické filosofie pisatel vysvětluje helénskému okolí význam a sílu židovské víry v Boha.

Zjevení Abrahamovo, jehož první část pojednává o tom, jak Abraham poznává pravého Boha a stává se jeho služebníkem, a druhá podává Abrahamova vidění budoucnosti jeho potomků až do skončení ‚tohoto věku‘.

Závěť Abrahamova ve dvou verzích, delší a kratší; obě obsahují vyprávění o tom, jak Bůh poslal archanděla Michaela (Míkela), aby připravil Abrahama na smrt.

Nanebevzetí Mojžíšovo začínající Mojžíšovým pověřením Jozua, aby se ujal vedení lidu, a pokračující viděním budoucích událostí až do smrti Heroda Velikého a začátku vlády jeho synů.

Modlitba Menašeho zdůvodňující, proč bezbožný a modlářský král Menaše dosáhl vysokého věku a zemřel v pokoji.

Ódy Šalomounovy – sbírka 42 písní připisovaných králi Šalomounovi.

Syrské žalmy – soubor 5 nekanonických žalmů zachovaných v syrském znění.

Josef a Asenat – spis pocházející z prostředí helénistického diasporního židovstva v Alexandrii nebo v jejím okolí vysvětluje, jak si Boží vyvolený Josef mohl vzít za ženu Egyptanku.

ThDr. Zdeněk Soušek

TŘETÍ KNIHA MAKABEJSKÁ

ÚVOD

Název knihy „Třetí kniha Makabejská“ neodpovídá jejímu obsahu. Nejen že se o Makabejcích vůbec nezmiňuje, nýbrž je situována do období zhruba o půl století před makabejským povstáním a do egyptského prostředí. Snad jen vzdáleně obdobný motiv ohrožení a záchrany židů nasvědčuje, že byla přiřazena k Makabejským knihám jako doklad protivenství, které museli židé překonávat v prostředí řecké kultury a civilizace. Pro předmakabejské situování bývá někdy označována též jako „První kniha Makabejská“ (sr. Kraličtí v 5. dílu Šestidítky).

Ve svých sedmi kapitolách podává legendu o vzniku svátků židů usazených v Egyptě, které jsou obdobou svátků purim (sr. Est).

Král Ptolemaios IV. Filopatór (222–205 př. Kr.) navštívil po vítězství nad Antiochem III. Velikým (u Rafie r. 217 př. Kr.) Jeruzalém, kde byl sice uctivě přivítán, ale nebyl vpuštěn dovnitř chrámu (k. 1,1–2,24). Rozzloben vydal po návratu do Egypta nařízení, kterým všechny židy, s výjimkou těch, kdo by se odřekli své víry, určil k likvidaci; měli být rozdrupáni rozdrážděnými slony (k. 2,25–5,22). K tomu účelu byli židé, kteří zůstali věrni víře otců, deportováni na stadion u místa Schedia; zázračným přímým Božím zásahem však byli zachráněni a králova nenávist vůči židům se změnila v náklonnost (k. 5,23–6,29). Dal jim právo slavit každoročně slavnost na památku zázračného zachránění, zaručil jim svobodu a ochranu, dovolil jim potrestat odpadlíky (k. 6,30–7,16). Získali zpět vše, co původně měli, a nabyli vážnosti ve svém okolí (k. 7,17–23).

Spis poskytuje cenný vhled do postavení židů v helénistické diaspoře, zejména v Egyptě. Přesto, že část (a možná značná) okolního obyvatelstva jim nebyla příznivě nakloněna, oni zůstávali věrni víře otců a v poslušnosti Božího zákona. Ve velké úctě měli jeruzalémský chrám, jehož svatost považovali za nedotknutelnou. Kdo pro získání výhod a přízně pohanského okolí zapřel svou víru, byl hoden smrti. Pohanské vládcy se snažili přesvědčit o své svébytnosti, která je i jim ku prospěchu.

Za místo vzniku 3. knihy Makabejské lze s velkou pravděpodobností považovat Alexandrii, kde byla patrně v 1. stol. př. Kr. řecky sepsána. Je znám též její starověký překlad do syrštiny.

LITERATURA:

TEXTY: řecký – Septuaginta, ed. A. Ralfs, 1949

PŘEKLADY:

E. Kautzsch, Apokryphen und Pseudepigraphen des Alten Testaments, 1900

P. Riessler, Altjüdisches Schrifttum ausserhalb der Bibel, 1928

R. Charles, The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament, 1913

J. H. Charlesworth, The Old Testament Pseudepigrapha sv. 2, 1985

Starý zákon, překlad s výkladem – Apokryfy, 1985 (z něhož je překlad s několika drobnými úpravami přetištěn)

PTOLEMAIOS FILOPATÓR

Vítěz nad Antiochem

1¹Když se Filopatór^a dozvěděl od těch, kteří se navrátili, že Antiochos obsadil jeho opěrná místa, povolal celé vojsko, pěší i jízdu, vzal s sebou svou sestru Arsinoé a vytáhl až k Rafii, kde tábořil Antiochos se svým vojskem. ²Jakýsi Theodotos se rozhodl, že *ho* připraví o život. Vzal s sebou nejstatečnější Ptolemaiovy vojáky, kteří mu byli již dříve podřízeni, a v noci se vplížil do Ptolemaiova stanu, aby jej zabil a ukončil tak válku. ³Ale Dositheos, pokládáný za syna Drimylova, rodem žid, který později odpadl od Zákona a odcizil se otcovským ustanovením, krále odvedl a ve stanu uložil bezvýznamného člověka, jehož pak stihlo to, co bylo připraveno pro *Ptolemaia*. ⁴V urputném boji získával převahu Antiochos. Arsinoé s rozpuštěnými vlasy objížděla vojsko a napomínala je s nářkem a slzami, aby bojovali statečně sami za sebe i za své děti a ženy, a slibovala jim, když zvítězí, po dvou hřívkách zlata. ⁵A tak se stalo, že nepřátelé byli v urputném boji poraženi a mnozí upadli do zajetí. ⁶Když *Ptolemaios* šťastně unikl tomuto úkladu, rozhodl se navštívit a povzbudit okolní města. ⁷Současně uděloval chrámům dary a posiloval poddané, aby byli dobré mysli.

^aPtolemaios IV. Filopatór

V Jeruzalémě

⁸Židé k němu poslali některé starší z rady, aby ho pozdravili a předali mu dary i blahopřání k vítězství. O to ochotněji je chtěl co nejdříve navštívit. ⁹Po příchodu do Jeruzaléma obětoval Nejvyššímu Bohu a přinesl děkovnou oběť vhodnou pro toto Místo. Když navštívil toto Místo, byl překvapen jeho důstojností a nádherou. ¹⁰Byl tak uchvácen výzdobou chrámu, že v myslí zatoužil do chrámu vejít. ¹¹Řekli mu, že to není dovoleno ani *věřícím* z tohoto národa, ba ani žádnému

z kněží. Jen jediný, představený všech, velebně, tak smí učinit, a to jen jednou za rok. Ale *Ptolemaios* se nedal přesvědčit. ¹²Nedal si říci ani když mu přečetli Zákon, a prohlásil, že *tam* musí vejít. Řekl: „I když ostatní byli této pocty zbaveni, není nutné, aby byla odepřena mně.“ ¹³Také se zeptal, proč mu jinde nikdo z místních *kněží* nezabránil vejít do chrámu. ¹⁴Někdo neprozřetelně prohodil, že je zlé, když se takovou věcí vychloubá. ¹⁵„To se stalo bez výčitek,“ řekl, „proč bych neměl vejít, ať už to chtějí, nebo ne!“ ¹⁶Tu kněží v bohoslužebném rouchu padli *na tvář* a prosili Nejvyššího Boha, aby pomohl v nastalé tísní a odvrátil nátlak tvrdě naléhajícího *Ptolemaia*, a naplnili chrám křikem a pláčem. ¹⁷Ti, kteří zůstali v městě, prchali vyděšení, protože mysleli, že se stalo něco neblahého. ¹⁸Také panny uzavřené v pokojích vyběhly i s matkami *do ulic*, sypaly si prach a popel na hlavu a zaplnily ulice nářkem a pláčem. ¹⁹I nedávno zasnoubené opustily své svatební komůrky a bez ohledu na náležitou ostýchavost pobíhaly zmateně po městě. ²⁰Dokonce i matky a chůvy porůznu opustily novorozence doma i na ulicích a úprkem spěchaly k nejvyšší *svatému* chrámu. ²¹Ti, kdo se tam shromáždili, různě se modlili *za odvrácení* toho, čeho se *Ptolemaios* svévolně domáhal. ²²S nimi *tu* byli i někteří odvážní občané, kteří nechtěli ustoupit jeho zatvrzelosti a *dovolit*, aby naplnil své předsevzetí. ²³Volali do zbraně a vybízeli *k útoku*: „Je třeba i zemřít za Zákon otců!“ Tím způsobili na tom místě značné pobouření. Jen stěží je od toho členové rady a starší odvrátili a přiměli je, aby se přidali k modlitbě ostatních. ²⁴Množství *lidu* mezitím zůstávalo na modlitbách. ²⁵Stařešinové obklopující krále se různě snažili jeho zatvrzelou mysl odvrátit od umírněného rozhodnutí. ²⁶On však všechno opovážlivě zavrhl a již se chystal uskutečnit svůj utkvělý záměr. ²⁷Když to viděli i *lidé* jeho družiny, připojili se k *židům* v modlitbách k tomu, kdo má veškerou moc, aby pomohl v přítomném *ohrožení* a nenechal nepotrestané takové svévolné a drzé jednání. ²⁸Z velkého a mocného křiku shromážděného davu povstal nepopsatelný hluk. ²⁹Zdálo se, že křičí nejen lidé, ale že hučí i hradby a samy základy *země* a že všechno raději zvolí smrt než poskvrnění *svatého* Místa.

(1,9) : Gn 14,18 (11) Lv 16,2.29n.34

Veleknězova modlitba

2 ¹Velekněz Šimeón sklonil kolena a rozpráhl ruce směrem k chrámu a pokorně se modlil: ²„Panovníku Hospodine, Králi nebes a Vládce všeho stvoření, nade všechny svatý, Vladaři všemohoucí, pomoz nám, těžce ztrápeným, od *toho* svévolného a nečistého, který se opovážlivě naparuje ve *své* moci. ³Ty jsi stvořil všechno a nade vším vládneš spravedlivě a soudíš ty, kdo jednají pyšně a násilně. ⁴Ty jsi zničil dřívější pachatele nepravostí a byli *mezi nimi* i obří^a, kteří spolehali na vlastní sílu a odvahu. Na ně jsi uvedl nezměřitelné množství vod. ⁵Ty jsi spálil ohněm i sírou Sodomské, kteří sveřepě páchali zvrácenosti a zjevně propadli špatnostem. Učinil jsi je odstrašujícím příkladem budoucím pokolením. ⁶Ty jsi zkoušel opovážlivého faraona, který chtěl zotročit tvůj lid, svatého Izraele, mnohými a různými tresty, ukázal jsi *mu* svou sílu a zjevil jsi v nich svou velkou moc. ⁷A když pronásledoval *tvůj lid* s vozy a množstvím vojska, potopil jsi *je* v mořské hlubině. Ty však, kdo uvěřili v tebe, Vládce všeho stvoření, jsi bezpečně převedl. ⁸Oni viděli skutky tvé ruky a chválili tebe, Všemohoucího. ⁹Ty, Králi, který jsi stvořil neohraničitelnou a nezměřitelnou zemi, vyvolil jsi toto město a zasvětil jsi toto Místo svému jménu; ačkoli sám nic nepotřebuješ, oslavil jsi *je* nádherou *své* přítomnosti a ustavil *je* k slávě svého velikého a vzácného jména. ¹⁰Z lásky k izraelskému domu jsi slíbil, že i kdybychom odpadli *od tebe* a dostali se do soužení, přijdeme-li k tomuto Místu a budeme-li se modlit, že naše prosby vyslyšíš. ¹¹A ty jsi věrný a pravdivý! ¹²Naši otcové byli často sužováni a ty jsi jim v ponížení pomáhal a vytrhoval *je* z velikého nebezpečí. ¹³Pohleď nyní, svatý Králi: Jsme poníženi za svoje mnohé a veliké hříchy a byli jsme podrobeni našim nepřátelům a stali jsme se bezmocnými. ¹⁴A v naší bídě se chce tento zpupný a ničemný *človíček* dopustit násilí na tvém svatém Místě, které je na zemi zasvěceno jménu tvé slávy. ¹⁵Tvůj příbytek, nebesa nebes, je lidem nedosažitelný, ¹⁶ale protože se ti zalíbilo mít svou slávu ve svém lidu izraelském, posvětil jsi toto Místo. ¹⁷Netrestej nás pro nečistotu těchto lidí ani nás nekářej pro *jejich* ničemnost, aby se svévolníci nechvástali ve svém vzteku ani nejásali vychloubačným jazykem:

¹⁸My jsme pošlapali dům svatosti jako se pošlapávají domy s modlami. ¹⁹Sejmi naše hříchy, zahlaď naše přestoupení a zjev svoje milosrdenství v této hodině. ²⁰Rychle nám pospěš *vstříc* se svým slitováním, vlož chválu do úst těch, kteří poklesli *na mysl* a byli sevřeni v duši, a daruj nám pokoj!“

²¹Na to vševidoucí Bůh a přesvatý *Pán* vyslyšel prosby, které odpovídaly jeho vůli, a potrestal toho, jenž se tak velmi vypínal pýchou a zpupností. ²²Zmítal se sem tam, jako třtina ve větru a posléze ležel na zemi nehybně s ochrnutými údy a nemohl ani vydat hlas, *jak* byl sevřen spravedlivým soudem^b. ²³Když jeho přátelé a tělesná stráž spatřili, jak byl náhle zasažen přísným trestem, báli se, aby nepřišel o život a rychle jej odtáhli, ohromeni nesmírným strachem. ²⁴Za čas se opět vzpamatoval, ale *obdržená* výstraha ho nevedla k lítosti. Odejel s krutým vyhrožováním.

^anarážka na Gn 6,4, kde však hebrejský text tyto ‚obry‘ příznačně charakterizuje jako ‚zrůdy‘ ^btoto legendární vyprávění připomíná obdobný Boží soud nad Héliodórem v 2Mak 3

(2,4) Gn 6,4 (5) Gn 19,24n (6) Ex 7,14–12,42 (8) Ex 15,1nn (9n) 1Kr 8,16.33n

Návrat do Egypta

²⁵Když se vrátil do Egypta, jeho zloba ještě vzrostla příčinou jeho dříve zmíněných spolustolovníků a přátel vzdálených všeho spravedlivého. ²⁶Nejenže se oddal nesčetným nezřízenostem, ale vystupňoval *svou* zpupnost, že všude dával podnět ke zlým řečem, a mnozí z přátel, kteří sledovali královo chování, sami také následovali jeho příkladu. ²⁷Předsevzal si, že *židovský* národ veřejně potupí. Dal postavit na prostranství u věže sloup a na něm vytesat nápis, ²⁸že nikdo, kdo nebude obětovat *modlám*, nesmí vstoupit do své svatyně, že všichni židé mají být zapsáni jako nevolníci a ti, kdo se postaví na odpor, mají být násilím předvedeni a popraveni. ²⁹Kdo budou zapsáni, měli být na těle označeni vypáleným Dionýsovým znamením, *to jest* břechťanovým listem, a pak zařazeni do *svého* dřívějšího postavení. ³⁰Aby se nezdálo, že je nepřátelsky *zaujat* vůči všem, dal připsat: Da-

jí-li někteří přednost tomu, připojit se k zasvěcencům *do mystérií*, nechť mají práva stejná jako alexandrijští občané.

³¹Někteří z předních, kteří si již dříve ošklivili zbožné zvyky města *Jeruzaléma*, snadno se přidávali *k zasvěcencům*, jako by jim z budoucích styků s králem kynula nějaká veliká čest. ³²Většina však vytrvala s upřímnou duší a neodpadla od *pravé* zbožnosti. Beze strachu si navzájem pomáhali penězi tak, aby mohli přežít, a snažili se uniknout zápisu ³³v dobré naději, že jim bude poskytnuta pomoc; ty, kdo od nich odpadli, si ošklivili, považovali je za nepřátele *svého* národa, přestali se s nimi stýkat a neznali se k nim.

Ohrožení židů

3 ¹Když se to ten bezbožník dozvěděl, tak se rozzuřil, že soptil nejen proti alexandrijským *židům*, ale chystal se zakročit co nejpřísněji i proti těm, kdo bydleli na venkově. Prikázal, aby byli bezodkladně shromážděni na jedno místo a nejhorším způsobem zbaveni života. ²Zatímco se toto dalo, byla *záměrně* šířena špatná pověst o *židovském* národu lidmi, kteří také chtěli *židům* škodit. Tvrdili, že je *židé* připravují o zákonná práva. ³Židé však králům zachovávali oddanost a stálou věrnost. ⁴Ctili Boha a žili podle jeho Zákona. Proto se v něčem odlišovali a něčemu se vyhýbali. Proto je někteří měli v nenávisti. ⁵Oni však své jednání zdobili dobrými skutky, takže si jich všichni lidé vážili. ⁶Ale cizinci toto krásné jednání, které bylo všeobecně známé, vůbec neuznávali. ⁷Zato zdůrazňovali jiný způsob v bohoslužbě a v jídle, tvrdili, že tito lidé nejsou nakloněni ani králi ani *jeho* moci a že se snaží, aby z nich neměl *žádný* prospěch, a zahrnovali je vším možným hanobením. ⁸Řekům ve městě se neděla křivda, ale když viděli, že náhle a nečekaně došlo k pobouření a srocování proti *židům*, a že jim nemohou pomoci, protože jim v tom bránilo vladařské nařízení, těžce to nesli a povzbuzovali je a věřili, že se to k dobrému obrátí. ⁹*Říkali*, že tak početné společenství, které se ničím neprovinilo, nemůže *Bůh* přehlédnout. ¹⁰Také někteří sousedé a přátelé, kteří s nimi udržovali styky, je tajně brali k sobě a slibovali jim, že je budou chránit a všemi způsoby podporovat.

List proti židům

¹¹*Král*, domýšlivý na to, že se mu dosud všechno dařilo, nedbal na moc Nejvyššího Boha. Rozhodl se vytrvat nadále ve svém záměru, a napsal proto tento list proti židům: ¹²„Král Ptolemaios Filopator velitelům i vojákům v Egyptě i jinde *posílá* pozdrav a *přeje* zdar. ¹³Mně se vede dobře i naše záležitosti se *daří*. ¹⁴Sami víte o našem válečném tažení do Asie, které bylo, jak jsem předvídal, zdárně dokončeno díky neochabující pomoci bohů a naší chrabrosti. ¹⁵Pokládali jsme za správné získat obyvatele Koilé Sýrie a národy Foiníkie nikoli silou zbraní, ale vlídností a velkou lidumilností i ochotou prokazovat jim dobrodiní. ¹⁶V různých městech jsme poskytovali chrámům velké příjmy. Přišli jsme i do Jeruzaléma, abychom poctili chrám těch nešlechetníků, kteří nikdy neupustí od své zaslepenosti. ¹⁷Ti sice náš příchod uvítali *pěknými* slovy, ve skutečnosti však byli neupřímní. Když jsme chtěli vstoupit do chrámu a poctit jej nádhernými a překrásnými dary, ¹⁸ve své staré marnivosti nám zabránili ve vstupu bez ohledu na naši svrchovanou moc, s níž dobrotivě pečujeme o veškerý lid. ¹⁹Oni nám však ukázali zjevnou nelibost. Jako jediní ze všech národů se tvrdošíjně vzpírali králům a svým dobrodincům a nechtěli uznat, co se patří. ²⁰My jsme přes jejich *pošetilost* přešli a vítězně jsme se vrátili do Egypta. Všem národům jsme vyšli laskavě vstříc a učinili, co se sluší. ²¹Tím jsme uvedli ve známost jejich *zdejším* soukmenovcům, že nechceme vzpomínat ve zlém, nýbrž pamětlivi spojenectví a odedávna jim s upřímností prokazovaných *laskavostí* v tisíci případech, chtěli jsme změnit *jejich úděl*. Rozhodli jsme se dát jim občanská práva v Alexandrii a připustit jejich účast v tamějších chrámech. ²²Jenže oni to špatně pochopili a ve zlobě, která je v nich zakořeněna, odmítli dobro a přiklonili se ke zlu. ²³Nejenže odmítli nedoceněné občanství, nýbrž slovem i mlčením hanobí hrstku těch, kteří se vůči nám chovají upřímně. Neustále číhají, jak by nás nešlechetným nátlakem pohnuli, abychom změnili své ustanovení. ²⁴Na základě důkazů jsme pevně přesvědčeni, že se s námi v ničem neshodují, a proto chceme zabránit tomu, abychom neměli v zádech jako nepřátele tak nebezpečné zrádce a barbary, kdyby proti nám ná-

hle vypuklo povstání. ²⁵Rozkazujeme proto, aby v okamžiku, kdy dojde tento dopis, nám byli tamní *židé* s ženami i dětmi, pokorení, ponížení a důkladně spoutaní, posláni k popravě, a to co nejohavnější a nejpotupnější, jak se patří na zlovolníky. ²⁶Jakmile budou potrestáni, máme za to, že se naše záležitosti pro budoucí časy upevní a utvrdí a budou dobře zabezpečeny. ²⁷Kdokoli by ukryl někoho z židů, od starce až po nemluvně či kojence, bude usmrcen s celou rodinou nejhorším způsobem. ²⁸Kdo ochotně zradí *ukrývajícího se*, ten obdrží majetek provinilce, nadto z královské pokladny dva tisíce drachem, bude ověnčen a získá svobodu. ²⁹Každé místo, kde bude odhalen ukrytý žid, ať je zpusťeno, vypáleno a zbaveno všeho živého na věčný čas.“ ³⁰Tak zněla předloha toho výnosu.

Úklady proti židům

4 ¹Všude, kam se dostalo toto *královo* nařízení, uspořádali pro pohany hostiny na státní útraty, s jásotem a veselím, jako by se teď volně projevila stará nenávisť zakořeněná v jejich mysli. ²Židům však nastal nevýslovný zármutek, žalostný nářek a pláč. Hoře páliho jejich srdce, jak truchlili nad nenadálou záhubou, která jim najednou hrozila. ³Nebylo kraje, nebylo města, nebylo okrsku, nebylo vůbec obydlí, které by nebylo plné kvílení a nářků. ⁴Městští velitelé je hromadně vyháněli tak ukrutně a nemilosrdně, že i někteří nepřátelé plakali nad jejich vyobcováním a mysleli na nejistý konec života, když měli před očima jejich neobyčejné trápení. ⁵Tu byl vlečen zástup bělovlasých starců. Popoháněni beze všeho studu násilím k rychlé chůzi, nutili ke spěchu své stáří opotřebované, zkřivené a nemotorné nohy. ⁶Mladým ženám, které nedávno vešly do svatební komůrky k manželskému spoluzítí, nastalo kvílení místo potěšení; byly vlečeny nezahalené, s vlasy *ještě* napuštěnými olejem a *teď* posypávanými prachem a z úst jim místo svatebních písní zněl nářek; tak šly zbědované a trápené cizinci. ⁷Spoutané, všem na odiv, byly vlečeny násilím až k místu, kde se nastupovalo na loď. ⁸A jejich mladí manželé měli místo věnců provazy na šíji; místo hodování a radovánek

s lehkou myslí rozkvetlého mládí prožívali zbylé svatební dny v žalu a viděli podsvětí *ležící* u svých nohou. ⁹Jako zvěř byli zahrnání v železných okovech na loď. Někteří byli přikováni za šíje k veslařským lavicím, jiné spoutali na nohou pevnými pouty. ¹⁰Nad nimi byl strop z tlustých prken, takže po celou plavbu seděli v temnotě, a jednali s nimi jako se zrádci.

¹¹Připluli k místu nazývanému Schedia, kde podle rozkazu krále končila jejich plavba. Zde je dal *král* shromáždit na závodišti před městem. Bylo to místo velice prostorné a vhodné k tomu, aby byli vystaveni na podívanou všem, kdo přicházeli do města nebo odtud odcházeli jinam, a aby se nestýkali s *městskou* posádkou a nebyli vpuštěni do města. ¹²Ale potom se dozvěděl, že jejich krajané z města k nim tajně vycházeli a oplakávali neslavný a truchlivý úděl svých bratří. ¹³Rozhněval se a nařídil, aby s nimi naložili stejně jako s oněmi a aby je neušetrili žádného trestu. ¹⁴Dále *rozkázal*, aby byl pořízen soupis celého *toho* rodu, a to jmenovitě; ne proto, aby byl zotročen podle předchozího nařízení, ale aby byl mučen zmíněným již způsobem a v jednom dni zcela vyhlazen. ¹⁵Konal se tedy jejich soupis s neobyčejnou pílí a spěchem od rána do večera, a po čtyřiceti dnech byl přerušen, aniž ho ukončili.

¹⁶Král pak naplněn velkou a ustavičnou radostí pořádal hody k počtě všech model a ve své mysli, pobloudil od pravdy, a nečistými ústy velebil němé modly, které nemohou ani mluvit ani nikomu pomáhat; proti Bohu Nejvyššímu však mluvil nepatřičně. ¹⁷Když uplynulo oněch zmíněných *čtyřicet dnů*, písaři oznámili králi, že nemohou dokončit soupis židů pro jejich nesmírné množství. ¹⁸Jsou prý roztroušeni po *celé* zemi, někteří v domech, jiní na *jiných* místech, takže *je* nedokáží *sepsat* ani všichni velitelé v Egyptě. ¹⁹*Král* se na *písaře* zle obořil, jako by se byli dali podplatit a uchýlili se k této výmluvě. ²⁰Nakonec ho však přesvědčili, když mu ukázali, že už nezbyl ani papyrus ani psací rákos, protože *všechn* vypotřebovali. ²¹To způsobila nepřemožitelná Prozřetelnost, která přispěla z nebe židům na pomoc.

✧ KNIHY ✧ TAJEMSTVÍ A MOUDROSTI

III • MIMOBIBLICKÉ ŽIDOVSKÉ SPISY : PSEUDEPIGRAFY

MEZI STARÝM A NOVÝM ZÁKONEM (PSEUDEPIGRAFY III.)
Z ŘEČTINY, LATINY, STAROSLOVENŠTINY A SYRŠTINY PŘELOŽILI:

Mgr. JIŘÍ FARSKÝ, Dr. VLADIMÍR KAJLÍK, PhD.,
Mgr. LUCIE KOPECKÁ, prof. PhDr. STANISLAV SEGERT,
PhDr. JOSEF ŠIMANDL A SZPK
ČEŠTINÁŘŠTÍ JAZYKOVÍ PORADCI:

PhDr. JOSEF ŠIMANDL, PhDr. RENATA NOVOTNÁ, CSc.
USPOŘÁDAL A ODBORNÉ REDAKČNÍ PRÁCE PROVEDL
ZA STAROZÁKONNÍ PŘEKLADATELSKOU KOMISI ČBS
ThDr. ZDENĚK SOUŠEK

TYPOGRAFIE ZDENĚK STEJSKAL
VYDALO NAKLADATELSTVÍ VYŠEHRAD, spol. s r. o.,
ROKU 2013 JAKO SVOU 1129. PUBLIKACI
REDAKČNĚ ZPRACOVALA MARIE KYRALOVÁ
ODPOVĚDNÁ REDAKTORKA RADKA FIALOVÁ
VYDÁNÍ DRUHÉ. STRAN 240
VYTISKLA TISKÁRNA PBtisk, s. r. o.

DOPORUČENÁ CENA 348 Kč

NAKLADATELSTVÍ VYŠEHRAD, spol. s r. o.
PRAHA 3, VÍTA NEJEDLÉHO 15
E-MAIL: INFO@IVYSEHRAD.CZ
WWW.IVYSEHRAD.CZ

ISBN 978-80-7429-360-3